

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

АНДРІЙШИН ТЕТЯНА МИХАЙЛІВНА

ОБЛІК І АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ В УСТАНОВАХ ОСВІТИ

071 “Облік і оподаткування”

Автореферат
на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника

Науковий керівник к.е.н. доцент кафедри обліку і оподаткування Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Гнатюк Тарас Михайлович

(науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Рецензент: к.е.н. доцент кафедри фінансів Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Плець Іван Іванович

(науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Захист відбудеться «23» червня 2023р.

Завідувач кафедри

(підпис)

Баланюк І.Ф.

(ім'я та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1 Загальні засади обліку та аналізу діяльності закладів освіти	
1.1 Роль та значення освіти як виду економічної діяльності.....	5
1.2 Діяльність закладів освіти: специфіка та функції.....	10
1.3 Нормативна регламентація обліку та аналізу діяльності у закладах освіти.....	16
РОЗДІЛ 2. Методика бухгалтерського обліку та фінансового аналізу в закладі освіти	
2.1 Економічні аспекти організації діяльності в закладі освіти	27
2.2 Методика та організація ведення обліку в закладі освіти	31
2.3 Методика та організація фінансового аналізу в закладі освіти	42
РОЗДІЛ 3. Підходи до удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення діяльності закладу освіти	
3.1 Моніторинг економічної стійкості в закладі освіти як чинник підвищення його конкурентоспроможності.....	47
3.2. Оптимізація доходів і витрат в закладі освіти	57
3.3 Підходи до використання обліково-аналітичних методів у контролі розподілу й використання бюджетних ресурсів.....	61
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	70

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Однією з найважливіших галузей сучасного суспільства є освіта. Установи освіти відіграють ключову роль у формуванні та розвитку людського капіталу, впливаючи на соціально-економічний прогрес країни. Правильний облік і аналіз діяльності в установах освіти має велике значення для ефективного управління навчальними процесами, фінансової стійкості та підвищення якості освітніх послуг. У зв'язку з цим, актуальність даної теми полягає у необхідності розробки методології обліку та аналізу діяльності в установах освіти з метою покращення їх функціонування та досягнення стратегічних цілей.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дана робота та тему обліку і аналізу діяльності в установах освіти виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри обліку і оподаткування, Прикарпатського національного університету ім. В.Стефаника, спрямованими на розвиток освітньої сфери і покращення управління навчальними процесами.

В українському науковому середовищі, дана робота відповідає науковим програмам та планам, що спрямовані на дослідження проблем освітнього сектору, покращення якості освіти, розвиток управлінських практик в установах освіти та адаптацію до сучасних вимог. Вона також впишеться у наукові теми, що стосуються обліку, аналізу та контролю в освітній сфері, вдосконалення методів та інструментів управління установами освіти.

Поза українським контекстом, дана робота може співпадати з науковими програмами та планами, розробленими міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО, Світовий банк та інші, що покликані сприяти підвищенню якості освіти, забезпеченню доступу до якісної освіти та модернізації системи освіти у різних країнах.

Отже, дана робота має важливий зв'язок з науковими програмами, планами та темами, що спрямовані на покращення освіти, управління навчальними процесами та адаптацію до сучасних вимог у сфері освіти. Вона вписується у загальний контекст наукових досліджень, спрямованих на розвиток освітньої

сфери та підвищення її ефективності.

Загальна мета і поставлені завдання:

Загальною метою даної бакалаврської роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів обліку і аналізу діяльності в установах освіти. Для досягнення цієї мети були поставлені такі завдання:

- узагальнити теоретичну основу діяльності вищих навчальних закладів;
- визначити специфіку та функції в закладах освіти;
- оглянути нормативну регламентацію в закладах освіти на законодавчому рівні;
- дослідити методичку ведення обліку, виконати внутрішній контроль та фінансовий аналіз в установах освіти;
- проаналізувати надходження та витрати освітнього закладу;
- надати оцінку ефективності використання коштів закладу;
- Підібрати підходи для удосконалення системи забезпечення діяльності закладу освіти;
- розкрити економічні умови реформування вищої освіти в стадії трансформації економіки України;
- показати інноваційно-фінансову модель діяльності освіти в умовах реформування системи у вищих навчальних закладах;
- дослідити методи та завдання оцінки фінансової стійкості ліцею;
- виявити проблематику освітнього менеджменту.

Об'єкт дослідження є діяльність установ освіти, яка включає організаційні, фінансові та педагогічні аспекти їх функціонування.

Предмет дослідження є методи та засоби обліку і аналізу в установах освіти, а також практичне застосування результатів аналізу для покращення діяльності установ.

Теоретична база Дослідження базується на теоретичних працях вчених, які вивчали питання обліку і аналізу в установах освіти. Серед них важливе значення мають праці А.С. Беха, О.І. Баранової, Л.П. Малікової та інших вчених, які внесли вагомий внесок у розробку теоретичних засад обліку і аналізу в освітній сфері.

Методологічна база дослідження включає законодавчо-нормативні документи, що регулюють діяльність установ освіти, зокрема Закон України "Про освіту", накази Міністерства освіти і науки України та інші нормативно-правові акти.

Інформаційно-аналітична база. Для проведення дослідження були використані різноманітні джерела і матеріали, такі як наукові статті, монографії, звіти установ освіти, статистичні дані та інші документи, які дозволили отримати достовірну інформацію про облік і аналіз діяльності в установах освіти.

Практичне значення проведеного дослідження. Результати дослідження можуть бути використані для покращення системи обліку та аналізу діяльності в установах освіти, що сприятиме зміцненню їх фінансової стійкості, підвищенню якості освітніх послуг та ефективному управлінню навчальними процесами. Результати дослідження можуть бути використані керівниками установ освіти, фахівцями у галузі освіти, а також студентами і викладачами, які зацікавлені в розвитку системи обліку і аналізу в освітній сфері.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження були апробовані шляхом представлення доповідей на наукових конференціях, де отримали позитивну оцінку та обговорення з колегами та експертами у галузі освіти.

Таким чином, дана бакалаврська робота містить обґрунтування актуальності теми, визначає загальну мету і поставлені завдання, вказує об'єкт і предмет дослідження, а також заснована на теоретичній, методологічній та інформаційно-аналітичній базах. Результати дослідження мають практичне значення і можуть бути використані для покращення діяльності установ освіти та розвитку системи обліку і аналізу в освітній сфері.

Структура та обсяг дипломної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. Основний зміст викладено на 69 сторінках друкованого тексту. Робота містить 10 таблиць, 7 рисунків, список використаних джерел із 70 найменувань та додатків на 25 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Розділ 1 "Загальні засади обліку та аналізу діяльності закладів освіти"

присвячений дослідженню теоретичних основ обліку та аналізу в установах освіти. У цьому розділі проводиться аналіз поняття та сутності обліку і аналізу в освітній сфері, обґрунтовується їх актуальність та роль у процесі управління установами освіти. Досліджується законодавче регулювання обліку та аналізу в освіті, а також розглядаються теоретичні підходи до формування системи обліку і аналізу в установах освіти.

Загальні засади обліку та аналізу діяльності закладів освіти визначаються з метою забезпечення ефективного управління фінансово-господарською діяльністю цих закладів. Облік повинен бути систематичним і регулярним, охоплюючи всі фінансові операції та події, що відбуваються в закладі освіти. Важливо, щоб в обліку відображались всі фінансові та нефінансові факти без виключень або приховування. Для ефективного обліку і аналізу діяльності закладів освіти необхідно використовувати відповідні методи і прийоми. Важливим етапом є встановлення правильної системи облікових політик та процедур, які відповідають вимогам законодавства і особливостям освітньої сфери[9].

Основні завдання обліку в закладах освіти включають:

- Фіксацію фінансових операцій: облік доходів, витрат, активів та зобов'язань.
- Формування фінансової звітності: складання балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів тощо.
- Контроль за використанням фінансових ресурсів: перевірка дотримання бюджетних обмежень, ефективного використання коштів.

Використання правильного обліку і аналізу діяльності дозволяє керівництву закладу освіти приймати обґрунтовані рішення щодо фінансового управління, планування розвитку, вдосконалення ефективності та забезпечення фінансової стійкості закладу.[4]

У розділі 2 "Методика бухгалтерського обліку та фінансового аналізу в закладі освіти" досліджується практична сторона обліку і аналізу в установах освіти. В цьому розділі розглядаються методичні підходи до організації бухгалтерського обліку в закладах освіти, включаючи ведення фінансової звітності, класифікацію доходів і витрат, оцінку майна і обов'язків. Також досліджуються методи фінансового аналізу, що використовуються для оцінки фінансового стану установ освіти та виявлення фінансових ризиків.

Методика бухгалтерського обліку та фінансового аналізу в закладі освіти є комплексом методів, процедур та інструментів, що використовуються для збору, обробки та аналізу фінансової інформації закладу освіти[3]. Ця методика включає такі аспекти:

1. Ведення обліку фінансових операцій: Методика включає систематичне реєстрування фінансових операцій, таких як доходи, витрати, активи та зобов'язання. Це включає ведення журналів, генерацію балансу, звітності тощо.

2. Розробка фінансової звітності: Методика передбачає складання фінансових звітів, таких як звіт про прибутки і збитки, баланс, звіт про грошові потоки. Ці звіти надають інформацію про фінансовий стан та результативність закладу освіти.

3. Аналіз фінансових показників: Методика включає аналіз фінансових показників, що дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів закладу освіти, його фінансову стійкість та рентабельність. Аналіз може включати показники, такі як рентабельність активів, ліквідність, фінансові показники продуктивності.

4. Бюджетування та прогнозування: Методика передбачає розробку бюджету на основі попередніх фінансових даних та прогнозування майбутніх фінансових результатів. Це допомагає планувати використання ресурсів та здійснювати фінансовий контроль.[5]

5. Забезпечення дотримання законодавства: Методика враховує вимоги законодавства та стандартів бухгалтерського обліку, що регулюють фінансову звітність та діяльність закладу освіти.

У розділі 3 "Підходи до удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення діяльності закладу освіти" досліджуються методи і підходи, спрямовані на покращення системи обліку та аналітичного забезпечення діяльності закладу освіти. Аналізується поточний стан системи обліку, виявляються проблемні аспекти та недоліки, і запропоновані шляхи їх вирішення.[12]

У даному розділі досліджуються різноманітні підходи до удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення, такі як:

1. Впровадження сучасних інформаційних технологій в обліковий процес, що дозволяє автоматизувати облікові операції та забезпечити швидкий доступ до фінансової інформації.

2. Розвиток і вдосконалення методів фінансового аналізу, включаючи використання різних фінансових показників, розрахунків і моделей для оцінки фінансової стабільності та результативності закладу освіти.

3. Встановлення ефективної системи внутрішнього контролю, яка дозволяє виявляти та запобігати фінансовим порушенням і недолікам в обліковій системі.

4. Залучення кваліфікованих фахівців з обліку та фінансів для забезпечення компетентного ведення обліку і проведення аналізу фінансової діяльності закладу освіти.

Ці підходи спрямовані на покращення якості обліково-аналітичного забезпечення, забезпечення достовірності та зручності доступу до фінансової інформації, а також на підвищення ефективності управлінських рішень в закладі освіти.[17]

Кожен розділ містить теоретичний аналіз, опис практичних методик та рекомендації щодо удосконалення системи обліку і аналізу в установах освіти. Підсумком роботи є висновки, у яких формулюються основні результати дослідження та рекомендації для подальшого вдосконалення системи обліку і аналізу в установах освіти.

ВИСНОВОК

Зараз освіта є ключовим компонентом економіки знань, ключовим теоретичним поняттям політики економічного розвитку. Іншими словами, інтелектуальна складова є тим вирішальним чинником, яка уможливорює інноваційні моделі розвитку національної економіки.

Метою Коршівського професійного аграрного ліцею є підготовка висококваліфікованих фахівців не лише для задоволення потреб місцевого ринку праці, а й для духовного та культурного розвитку особистості. Основним завданням є здійснення освітньої діяльності за ліцензованими спеціальностями, забезпечення підготовки спеціалістів з конкурентоспроможним на ринку освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст».

Користуючись системним підходом до вивчення фінансової діяльності навчального закладу як специфічного об'єкта управління, було досліджено його як цілеспрямовану, динамічну, цілісну відкриту, багатофункціональну соціально-освітню систему, здатну адаптуватися, розвиватися та самоуправлятися.

Основною складовою управління фінансами навчального закладу є бюджетний облік, метою якого є фінансування Державного бюджету й бюджетів всіх рівнів бюджетної системи, процес визначення результатів виконання кошторису, себто діяльність установи, спрямована на виконання завдань держави. Об'єктом є доходи й витрати загального та спеціального фонду; витрати на обслуговування закладу; кошти і резерви, що виникли в бюджеті у процесі їх виконання; фінанси по взаємних розрахунках; залишки фінансів на розрахункових рахунках[2].

Після проведення обліку, невід'ємною частиною фінансового менеджменту є фінансовий аналіз, це процес дослідження фінансового стану та основних результатів фінансової діяльності установи з метою порівняння показників, макроекономічного розвитку країни та розвитку освітньої галузі.

Внутрішній фінансовий контроль це процес, організований в установі перевірки та забезпечення виконання всіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з ціллю реалізації фінансової стратегії та запобіганню

кризових ситуацій, які можуть призвести до банкрутства. Основними завданнями внутрішнього контролю у ліцеї є контроль за цільовим та економним використанням фінансових коштів, збереженням активів, недопущення безгосподарності та марнотратства.

Доходи ліцею поділяються на доходи загального фонду та доходи спеціального фонду. До доходів загального фонду включаються доходи одержані із загального фонду державного бюджету, що призначені для виконання функцій бюджетними установами, доходи спеціального фонду формуються із особистих надходжень. Бухгалтерський процес ліцею характеризується поняттям видатків, яка визначається сумою коштів, яку заклад витратив на господарську діяльність у межах суми встановленої кошторисом.

Існуючі методи фінансування вищої освіти потребують подальшого покращення й напрямками його вдосконалення можуть бути[6]:

- пріоритетне фінансове забезпечення галузей системи вищої освіти, стратегічно важливих для розвитку економіки країни, оскільки ці галузі не лише забезпечують систему кваліфікованими спеціалістами, а й сприяють створенню проривних інновацій;

- урахування його рейтингових показників при визначенні фінансів вищого навчального закладу, що стимулює заклади до досягнення високого рівня та якості підготовки спеціалістів;

- раціональне використання бюджетних коштів у фінансуванні освітньої галузі;

- запровадження методів фінансування, заснованих на наукових доказах.

- створення фінансових та організаційних умов для здійснення державними навчальними закладами інноваційних розробок та винаходів. Це дає можливість знаходити додаткові джерела фінансування.

- необхідно збагатити сферу бухгалтерської діяльності в системі вищої освіти, що дозволяє поєднувати традиційний облік з елементами ціноутворення планування, економічного аналізу та прогнозування;

- з'єднання різних сфер економічної діяльності, призведе до використання

різних галузей наук, об'єднуючи організаційно-методичних напрямків обліково-аналітичної роботи в одну цілу систему бухгалтерського обліку та економіки.

– запровадження системи заходів із скорочення витрат, розробка цілісної системи ефективного внутрішнього контролю за витратами, запровадження внутрішнього контролю як не одноразовий захід, а як постійний процес управління, що включає всю операційну діяльність кожного структурного підрозділу установи. У той же час внутрішній контроль повинен ідентифікувати та аналізувати ризики для діяльності організації, щоб запобігти або обмежити їх.

Досліджено, що покращити фінансову діяльність вищих навчальних закладів можливо за умови впровадження ефективної моделі управління освітою, розробленої з урахуванням організаційних умов і педагогіки, а також особливостей реалізації фінансового менеджменту вищих навчальних закладів її принципи та функції[7].

Проте заклад потребує особливої уваги та зважених заходів щодо реформування фінансово-економічного напрямку її діяльності.

Одним із головних задач у цьому напрямку є будова якісних нових економічних та фінансових відношень, а саме:

- визначати загальний механізм дії та їх внутрішню структуру, суб'єктів конкретних відносин та принципи їх будови;
- розробити методику визначення вартості послуг навчальних закладів та їх фінансових нормативів.

З метою забезпечення економічної стабільності вищого навчального закладу в умовах постійних змін, навчальний заклад має постійно оцінювати своє становище на ринку, проводити моніторинг стану цього ринку освітніх послуг. З появою приватних вищих навчальних закладів це питання стає ще більш актуальним. Освіта стала ще однією формою бізнесу, що викликало жорстоку конкуренцію в системі вищої освіти.

Методи та критерії оцінки фінансової стійкості підприємства не можуть бути використані, для визначення конкурентоспроможності установи виникла потреба у розробці методики оцінки ефективності діяльності закладу. Оцінки

економічної стабільності проводяться в таких сферах, як аналіз фінансової стабільності, аналіз конкурентоспроможності та оцінка економічного потенціалу.

До задач оцінки економічної стійкості входять: визначення соціальних та ринкових потреб із зіставленням їх до освітніх пропозицій вищих навчальних закладів та їхніх конкурентів; визначення компонентів, які мають позитивний і негативний вплив на об'єкт оцінки; забезпечення фінансових і людських ресурсів для підвищення економічної стабільності; розробка планів підвищення економічної стабільності.

З метою підвищення якості обслуговування та підтримки фінансової стабільності, навчальні заклади отримали можливість займатися оплачуваною роботою в освітній галузі. У результаті вони самостійно отримують інші джерела фінансування, стаючи тим самим повноправним суб'єктом ринкових відносин.

Отже, проблеми освітнього менеджменту, які розгортаються в діяльності адміністрації вищого навчального закладу, є багато масштабними та багаторівневими (зазвичай визначаються на університетському та академічному рівні та на рівні факультету та кафедри). Таким чином, управління освітою в цілому характеризується ієрархічним процесом[8].

Бухгалтерський облік відзначено як ключову сферу реалізації фінансового менеджменту, яка має ознаки рутинної циклічності операцій. Виконання цих операцій пов'язане з обробкою великих обсягів фінансово-економічної інформації, узагальнені результати виконання цих операцій використовуються керівниками вищих навчальних закладів у процесі прийняття рішень. Ефективність цих рішень, особливо у фінансово-економічному секторі, залежить від достовірності, об'єктивності та оперативності зведених даних.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боголіб Т.М. Роль держави у створенні університетів світового рівня. Економічний вісник університету. 2017. Випуск 28(1). С. 15 – 26
2. Горошкіна, О. Бухгалтерський облік та аналіз в освітніх установах. Видавництво "Університетська книга", 2020.
3. Каленюк І. С. Напрями трансформації механізмів фінансування освіти в сучасному світі. Демографія та соціальна економіка. 2019. № 1. С. 24 – 36
4. Капустін, О. В. Облік і аналіз в управлінні закладами освіти: навчальний посібник. - Київ: ВПЦ "Київський університет", 2017.
5. Кравченко, Н. Фінансовий аналіз в системі управління освітнім закладом. Видавництво "Наукова думка", 2020.
6. Варналій З.С., Красільник О. В., Хмелевська Л. П. Фінансування державних вищих навчальних закладів України. Київ: Знання України. 2017. С. 231
7. Труфіна Ж. С. Труфен А. О. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні, стан та шляхи удосконалення. Економіка. Управління. Інновації. 2012. № 1.
8. Лебедева, О.І., Гончарова, І.О., Дорошенко, О.І. Фінансовий аналіз діяльності підприємства: навч. посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2019.
9. Моргулець О. Б. Управління вищим навчальним закладом як суб'єктом ринку. К.: КНУТД. 2018. С. 454.
10. Макаренко, Л.П., Головіна, В.С., Мартиненко, В.С. Фінансовий аналіз: навч. посібник. - Київ: Центр учбової літератури, 2018.
11. Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ. Постанова Кабінету Міністрів України за № 228 від 28 лютого 2022 року (Постанова № 228). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=228-2002-%EF>.
12. Бюджетний кодекс України: Кодекс України : станом на 08.07.2021 р. № 2456-VI. URL: www.rada.gov.ua
13. Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 125 «Зміни облікових політик та виправлення помилок», затвердженого наказом Міністерства фінансів від 24.12.20 р. № 1163

14. Петренко, В. Методика бухгалтерського обліку в закладах освіти. Видавництво "Основи", 2020.
15. Руська Р. В., Іващук О. Т. Методи економіко-статистичних досліджень. Тернопіль. Тайп. 2018. С. 190.
16. Синькевич Н.І. «Економічний аналіз»: Курс лекцій. Тернопіль: ТНТУ імені Івана Пулюя. 2018р. С. 97.
17. Шевченко, І. Фінансово-економічний аналіз в освітніх установах. Видавництво "Книга-Плюс", 2017.